

Rozvíjanie komunikačných zručností v zdravotníctve na Slovensku

Alexandra Fülöpová, Mária Gajdošová

Súhrn

V článku sme sa zamerali na prieskum rozvíjania komunikačných zručností v zdravotníctve na Slovensku vo vzdelávacích inštitúciách. Zdrojmi pre informácie na náš prieskum boli internetové portály jednotlivých inštitúcií. Prieskum sa konal na prelome rokov 2009 a 2010. Naše zistenia prinášame v nasledujúcom článku.

Kľúčové slová: komunikačné zručnosti, zdravotníctvo

Úvod

Komunikačné zručnosti patria k najdôležitejším mäkkým zručnostiam, pretože sú neodmysliteľnou súčasťou života človeka, osobného i profesijného. Komunikujeme neustále, a to i vtedy, keď nič nehovoríme. Komunikácia v oblasti ako je zdravotníctvo má veľmi dôležitú funkciu, je neodmysliteľná a neustála. Či už ide o komunikáciu medzi lekárom a pacientom, alebo verejným zdravotníkom a zamestnancami firiem.

Preto sme sa rozhodli zmapovať stav výučby komunikačných zručností na školách so zdravotníckym zameraním a následne ich ďalšiemu rozvíjaniu v rámci sústavného vzdelávania zdravotníckych pracovníkov a doplnkového vzdelávania v súkromnej sfére. Údaje, ktoré poskytujeme, sme pre náš prieskum získali z internetových portálov v období od mája 2009 a marca 2010.

Komunikácia ako predmet vzdelávania na SZŠ

MZ SR podľa § 6 Zákona č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov, vydáva štátne vzdelávacie programy pre zdravotnícke študijné odbory pripravujúce budúcich absolventov na výkon zdravotníckeho povolania na stredných zdravotníckych školách. Zoznam štátnych vzdelávacích programov pre zdravotnícke študijné odbory na SZŠ je uvedený na stránke www.health.gov.sk. Z uvedených dokumentov vyplýva, že predmet „Psychológia, pedagogika a profesijná komunikácia“ je zaradený do študijného plánu ako povinný predmet na všetkých zdravotníckych školách. Predmet je členený na teoretickú časť a na praktické cvičenia.

Na webových stránkach viacerých SZŠ rozvrh vyučovania pre jednotlivé odbory nebol uverejnený. Niektoré školy napriek tomu, že daný predmet je povinný pre výučbu, ho do rozvrhu vyučovania nezaradili. Je teda otázne, či sa komunikácia na SZŠ vyučuje, a akým spôsobom.

Praktická časť predmetu by sa mala vyučovať tak v školách, ako aj v mieste praktického výcviku, priamo v zdravotníckom zariadení. Na mieste je otázka, či sa vôbec študentom v rámci praktickej výučby priamo pri pacientoch niekto venuje v oblasti komunikácie, alebo sa študenti zameriavajú len na zdravotnícku starostlivosť.

Komunikácia ako predmet vzdelávania v pregraduálnom štúdiu

Zisťovali sme situáciu s výučbou komunikácie aj na šiestich univerzitách a vysokých školách. Údaje o štúdiu na konkrétnych VŠ boli uverejnené na webových stránkach jednotlivých VŠ. Ponúkame ich stručný prehľad.

Na *Fakulte zdravotníctva Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka* sa predmet Komunikácia vyučuje v odboroch Fyzioterapia, Laboratórne vyšetrovacie metódy a Ošetrovateľstve.

Katolícka univerzita Fakulta zdravotníctva vyučuje predmet Komunikácie len v odbore Ošetrovateľstvo. V odboroch tejto fakulty, ako je Pôrodná asistencia a Urgentná zdravotná starostlivosť, sa daný predmet v učebnom pláne nenachádzal.

Trnavská univerzita Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce vyučuje predmet Komunikácia v ošetrovateľstve a v odbore Verejné zdravotníctvo predmet Komunikácia rozširuje o zručnosť tímovú spoluprácu.

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach lekársku fakultu s rôznymi odbormi. Komunikácia a rétorika, ako samostatný predmet, sa však vyučuje len v odbore Verejné zdravotníctvo. Predmet Psychológia a medicínska komunikácia je zaradený v doktorandskom štúdiu odboru Všeobecné lekárstvo. V ďalších odboroch ako sú ošetrovateľstvo, pôrodná asistencia, laboratórne a vyšetrovacie metódy alebo doktorandské štúdium zubné lekárstvo, sa predmet komunikácia v akejkoľvek podobe nevyučuje.

Univerzita Komenského v Bratislave Farmaceutická fakulta výučbu komunikácie nemá zaradenú v žiadnom predmete. *Lekárska fakulta* komunikáciu zaraďuje do učebného plánu v predmete Lekárska psychológia a komunikácia len pre doktorandské štúdium a to formou stáži. Odbory Všeobecné lekárstvo a Ošetrovateľstvo komunikáciu nevyučujú. *Jeséniova lekárska fakulta UK v Martine* vyučuje predmet Psychológia a základy komunikácie pre odbory Verejné zdravotníctvo a Pôrodná asistencia, predmet Komunikácia sa vyučuje v odbore Ošetrovateľstvo. Všeobecné lekárstvo komunikačné zručnosti neposkytuje.

Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave Fakulta ošetrovateľstva a zdravotníckych odborných štúdií v odboroch Ošetrovateľstvo a Sociálna práca vyučuje Komunikáciu ako samostatný predmet. V ďalších odboroch /fyzioterapia, pôrodná asistencia, fyziológia a klinická výživa/ komunikáciu nevyučuje. *Fakulta zdravotníckych špecializačných štúdií* odbor Všeobecné lekárstvo vyučuje

predmet Techniky komunikácie a do výučby na *Fakulte verejného zdravotníctva* je zaradený predmet Komunikácia. Na *Fakulte zdravotníctva v Banskej Bystrici* sa komunikácia nevyučuje.

V rámci vysokých škôl humanitného smeru je už takmer bežnou praxou, že sa vyučuje komunikácia ako samostatný predmet, alebo je začlenená do iných predmetov. V oblasti vysokých škôl zameraných na zdravotníctvo sme našli určité nedostatky. V odbore Ošetrovateľstvo sa síce vyučuje Komunikácia temer na všetkých školách, výnimkou sú len dve školy, Fakulta zdravotníctva v Banskej Bystrici SZU a Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach. Môžeme to považovať za nedostatok, pretože ošetrovateľstvo je odbor, v ktorom je zdravotnícky pracovník v neustálom kontakte s pacientom a je nútený s ním komunikovať.

V odbore Pôrodná asistencia sa komunikácia vyučuje len na jedinej vysokej škole. Univerzita Komenského v Bratislave, ako jediná, zaradila komunikáciu do výučby v tomto odbore. Zarážajúci je fakt, že komunikácia sa vôbec nevyučuje vo viacerých odboroch práve na tejto univerzite v Bratislave, konkrétne na Lekárskej fakulte, na Jeseniovej lekárskej fakulte v Martine a ani na Farmaceutickej fakulte. Absolventi práve týchto fakúlt sú v najužšom kontakte s pacientom, a preto je nepochopiteľné, že takéto dôležité odbory sú bez výučby komunikácie. Z oblasti predmetu komunikácie najlepšie vyšiel odbor Verejné zdravotníctvo. Na všetkých školách, kde sa daný odbor vyučuje, je zaradená do študijného plánu komunikácia, či už ako samostatný predmet alebo doplnený o základy psychológie.

Sústavné vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov

Po získaní odbornej spôsobilosti na výkon odborných pracovných činností v zdravotníctve nasleduje ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov v rámci celoživotného vzdelávania. Ďalšie vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov usmerňuje a riadi Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky. Jeho poradným orgánom v oblasti ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov je Akreditačná komisia Ministerstva zdravotníctva. Podľa Zákona č. 578/2004 je sústavné vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov definované ako „priebežné obnovovanie a udržiavanie získanej odbornej spôsobilosti v súlade s rozvojom príslušných odborov po celý čas výkonu zdravotníckeho povolania.“ (Zákon 578/2004, §42, ods.2)

Slovenská lekárska komora (SLeK)

Na svojej webovej stránke www.slek.sk uverejňujú zoznam vzdelávacích aktivít organizovaných komorou. V roku 2009 organizovala SLeK 2 vzdelávacie akcie zamerané na komunikáciu a komunikačné zručnosti:

Apríl 2009 – *Ako asertívne s úsmevom zvládať krízové situácie.*

November 2009 – *Komunikácia v tíme.*

Marec 2010 - *Efektívna komunikácia a využitie asertivity v praxi.*

Slovenská lekárska komora (SLK)

Na stránke SLK www.lekom.sk v čase nášho prieskumu nebola plánovaná žiadna vzdelávacia aktivita na rok 2010. V roku 2009 nebola uskutočnená žiadna vzdelávacia akcia zameraná na komunikáciu alebo komunikačné zručnosti.

Slovenská komora sestier a pôrodných asistentiek (SKSAPA)

Organizuje každoročne množstvo vzdelávacích aktivít zameraných na komunikačné kompetencie a zručnosti sestier. Tieto aktivity sú väčšinou na miestnej úrovni, napr. v rámci jedného zdravotníckeho zaradenia alebo zariadenia sociálnych služieb spolu s ďalšími subjektmi (napr. Hartmann, Kimberly-Clark alebo SCA Tena). V novembri 2009 komora spoluorganizovala odborné podujatie s názvom „Komunikačné a psychoterapeutické prístupy v ošetrovatelstve“. Hlavným organizátorom akcie bola Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity.

Slovenská komora iných zdravotníckych pracovníkov (SKIZP)

V roku 2009 mala v pláne niekoľko vzdelávacích aktivít zameraných na komunikáciu, ale nakoniec sa nekonali. V čase nášho prieskumu komora na rok 2010 ešte nemá schválený plán vzdelávacích aktivít.

Doplňkové vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov

V súčasnej dobe je veľmi rozsiahla sieť vzdelávacích inštitúcií v komerčnej sfére. Táto ponuka vzdelávacích aktivít je pre zdravotnícky personál nedostačujúca. Väčšina z nich sa zameriava len na čiastkové oblasti, a to pre zdravotníckych pracovníkov nie je vyhovujúce. V oblasti komunikačných zručností ponuka vzdelávacích programov pre zdravotníckych pracovníkov takmer neexistuje. Väčšina sa zameriava na medicínskych reprezentantov, nie na zdravotníkov, ktorí prichádzajú do styku s pacientom.

Čo sa týka vzdelávacích aktivít organizovaných stavovskými organizáciami, situácia je obdobná, aktivít v oblasti komunikácie je málo. Buď neexistujú (čo sa týka sústavného vzdelávania napr. lekárov), alebo sú zamerané skôr na obchodné zručnosti týkajúce sa predaja (lekárnici a farmaceutickí laboranti).

Záver

Na základe výsledkov nášho prieskumu musíme konštatovať, že výučba predmetu Komunikácie je na Slovensku v zdravotníckom odbore neuspokojivá. Je nutné skvalitniť ju vo všetkých zdravotníckych odbor na stredných a vysokých školách. Predmet Komunikácia či Komunikačné zručnosti by mal byť zameraný praktickým spôsobom a na nácvik komunikačných zručností pre všetky situácie, v ktorých sa zdravotnícky personál môže ocitnúť.

Adresa autora:

Mgr. Alexandra Fülöpová

Katedra manažmentu a ekonomiky zdravotníctva

Fakulta verejného zdravotníctva

Slovenská zdravotnícka univerzita v Bratislave

Limbová 12

833 03 Bratislava

e-mail: alexandra.fulopova@szu.sk

vedúci katedry: PhDr., RNDr. Andrej Kováč, PhD., MPH